

dyferencji narodowościowej. Właściwe rozwiązanie tej sprzeczności może zdecydować o wielu innych problemach społecznych i politycznych dzisiejszego świata.

Podczas gdy stosunki narodowościowe i sposób rozwiązania kwestii narodowej w ZSRR jest na ogół znany w świecie, to podobne problemy istniejące w Chinach Ludowych są polskiemu czytelnikowi prawie zupełnie nieznane.

Celem niniejszej pracy jest przedstawienie rozwiązań kwestii narodowej w chińskim modelu socjalizmu i wykazanie w jakim stopniu problemy narodowościowe zostały odzwierciedlone w ustawodawstwie Chin Ludowych.

Zagadnieniom narodowym jest poświęcony jeden z pierwszych artykułów konstytucji Chin, w którym m. in. czytamy:

„Chińska Republika Ludowa jest jednolitym państwem wielonarodowym.

Wszystkie narodowości są równouprawnione. Zakazuje się dyskryminacji i ucisku wobec jakiegokolwiek narodowości. Wszelka działalność podważająca spójność narodowości jest zakazana...

We wszystkich rejonach, gdzie mniejszości narodowe mieszkają w zwartej masie, wprowadza się autonomię terytorialną. Te narodowe rejony autonomiczne stanowią nieodłączną część Chińskiej Republiki Ludowej“¹⁾.

Wobec tego, że poszczególne mniejszości narodowe w Chinach stanowią w ogromnej większości ludność wiejską, należy uwzględnić przy omawianiu zagadnień narodowościowych fakt dużego zagęszczenia ludności rolniczej w tym kraju. Wg danych Komisji Ekonomicznej dla Azji i Dalekiego Wschodu istniejącej przy ONZ, Chiny — kraj o powierzchni 9,7 mln km², posiadają tylko 1,08 mln km² (108 mln ha) ziemi uprawnej. Stanowi to zaledwie 11% całej powierzchni. Ten stosunkowo niewielki obszar pól uprawnych musi dostarczyć środków do życia ludności, której ilość wg spisu z 30.6.1953 r. wynosi 583 miliony. Daje to gęstość zaludnienia 540 osób na 1 km² ziemi uprawnej, a więc najwyższą w Azji gęstość po Japonii i Korei południowej²⁾.

Chiny są państwem wielonarodowym. W całym kraju żyje ok. 60 grup mniejszości narodowych liczących w sumie prawie 40 milionów ludzi, czyli ok. 7% całej ludności państwa. Grupy te rozrzucone są przede wszystkim w granicznych prowincjach kraju.

W płn.-zach. Chinach żyje kilkanaście grup narodowych, jak np. Uighurowie, Hui, Tybetańczycy, Kazachowie, Mongołowie, Uzbegy, Tatarzy, Tadźycy, Mandżurowie i inni. Razem stanowią oni 20% ludności tego rejonu.

1) Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej, art. 3, Warszawa 1954.

2) „United Nations Economic Survey of Asia and the Far East 1955“, s. 81, Bangkok 1956.

W pld.-zach. Chinach mieszkają takie narody i grupy narodowe, jak: Tybetańczycy, Yi, Miao, Hui, Tai, Puyi, Minczia i inne; razem ponad 20 milionów, a więc również 20% ludności tego rejonu.

W Chinach środkowych i południowych żyją również liczne grupy narodowe: Czuang, Miao, Yao, Tung, Hui, Li, Kuolo, Maonan i inne, stanowiące razem ok. 5% ludności rejonu.

Chiny pln.-wsch. są ojczyzną licznych Koreańczyków, Mongołów, Mandżurów i innych.

Poszczególne grupy narodowe są b. zróżnicowane co do liczebności; liczą od kilku tysięcy do kilku milionów każda. Dla zorientowania w ilości i rozmieszczeniu większych, liczących ponad pół miliona grup narodowych, przyjrzyjmy się poniższemu zestawieniu:

Narodowość	Liczba	Prowincja
Czuang	6 600 000	Kwangsi
Uighurowie	3 700 000	Sinkiang
Hui	3 600 000	Kansu
Yi	3 300 000	Yunnan
Tybetańczycy	2 800 000	Tybet
Miao	2 500 000	Kweiczou, Hunan
Mongołowie	1 500 000	Mongolia Wewnętrzna
Puyi	1 250 000	Kweiczou
Koreańczycy	1 100 000	Kirin
Tung	600 000	Kweiczou i Kwangsi
Yao	600 000	Kwangsi, Kwangtung
Tai	500 000	Yunnan ³⁾

Jak widać z powyższych danych, Chiny są krajem, w którym kwestia narodowa i właściwe jej rozwiązanie posiada duże znaczenie. Podobnie jak w ZSRR żyje tam kilkadziesiąt grup narodowych i narodów, które zamieszkują duże terytoria kraju. Niektóre spośród mniejszości narodowych, jak Tybetańczycy, Uighurowie, Mongołowie, Mandżurowie czy Koreańczycy, posiadają własne, dobrze wykształcone języki pisane i literaturę. Inne grupy, jak: Czuang, Yi, Tai, Miao nie wykształciły w pełni własnego pisma ani gramatyki i tym pomagają władze centralne w rozwoju narodowych kultur.

* * *

Zagadnienie ułożenia właściwych stosunków między poszczególnymi narodami i grupami narodowymi zamieszkującymi Chiny było przedmiotem uwagi władzy ludowej i Komunistycznej Partii Chin jeszcze w czasie trwania rewolucji. Na wyzwolonych najwcześniej terenach w pln.-wsch. części kraju zorganizowano już w r. 1947, a więc jeszcze w okresie toczącej się wojny domowej Rejon Autonomiczny Mongolii

³⁾ Wang Shu-tang: *China-Land of Many Nationalities*, Pekin 1955.

Wewnętrznej. Był to pierwszy rejon autonomiczny narodu stanowiącego mniejszość na terenie Chin, a zarazem była to zapowiedź rozwiązania w podobny sposób spraw innych uciskanych dotychczas ludów Chin.

Kwestia narodowa wraz z jej praktycznym rozwiązywaniem przyniosła w ciągu kilku lat istnienia Chińskiej Republiki Ludowej wydanie szeregu norm prawnych, które w dość szczegółowy sposób regulują wiele zagadnień z tej dziedziny. Najogólniej mówi o tych problemach, rzecz prosta, konstytucja Ch. R. L., lecz w ślad za jej postanowieniami ukazały się ustawy, zarządzenia i inne akty normatywne, zajmujące się zagadnieniami narodowymi w sposób bardziej dokładny.

Wychodząc od najogólniejszych sformułowań obydwu konstytucji (z 1949 i 1954 r.), spróbujmy zanalizować dalsze normy prawne dotyczące trzech zasadniczych problemów kwestii narodowej w Chinach, a mianowicie:

1. Sprawa autonomii terytorialnej, tj. wydzielania administracyjnego rejonów zamieszkałych w zwartej masie przez mniejszości narodowe. Zagadnieniu temu poza odpowiednim rozdziałem w konstytucji poświęcone jest zarządzenie o wprowadzeniu regionalnej autonomii narodowościowej z 9 sierpnia 1952 r. oraz ustawa o zasadach działania lokalnych zgromadzeń przedstawicieli ludowych i lokalnych rządów ludowych z 21 września 1954 r. W związku z tym należy tu również rozpatrzyć zarządzenie z 22 lutego 1952 r. o tworzeniu lokalnych, demokratycznych, koalicyjnych rządów narodowościowych.

2. Zagadnienie małych grup lub poszczególnych osób należących do mniejszości narodowych i żyjących w rozproszeniu w różnych prowincjach Chin. Problemowi temu poświęcone jest zarządzenie z 22 lutego 1952 r. o ochronie praw wszelkich rozproszonych grup narodowościowych.

3. Zagadnienie praw mniejszości narodowych w systemie wyborczym do najwyższych oraz lokalnych organów władzy. Zagadnieniem tym poza konstytucją zajmuje się w specjalnym rozdziale poświęconym wyborom wśród mniejszości narodowych ordynacja wyborcza uchwalona 1 marca 1953 roku.

Wyjdźmy od sformułowań pierwszej ustawy konstytucyjnej Chin Ludowych tzw. Programu Ogólnego uchwalonego przez Ludową Konsultatywną Radę Polityczną Chin we wrześniu 1949 r. Ta pierwsza, tymczasowa konstytucja poświęca cały rozdział złożony z czterech artykułów polityce w kwestii narodowościowej.

Wychodząc z ogólnego założenia, że:

„Wszystkim narodowościom w Ludowej Republice Chin przysługują jednakowe prawa i wszystkie mają jednakowe obowiązki”⁴⁾ ustawo-

⁴⁾ „Program Ogólny“, art. 9, „Nowe Drogi“, 1949, Nr 5.

dawca podkreśla konieczność walki przeciw wielkomocarstwowemu nacjonalizmowi i szowinizmowi, wyliczając w dalszym ciągu prawa przysługujące wszystkim narodowościom: wstępowania do Armii Ludowo-Wyzwoleńczej, rozwijania swych dialektów i języków, zachowania lub zmiany swych obyczajów, tradycji i przekonań religijnych⁵⁾.

Osobny artykuł konstytucji poświęcony jest autonomii terytorialnej, w którym czytamy:

„W rejonie, gdzie przeważają mniejszości narodowe, zostanie zrealizowana autonomia miejscowa i będą stworzone autonomiczne organa różnych narodowości, zgodnie z liczebnością i wielkością rejonu...“⁶⁾.

Zasady te znajdują potwierdzenie i są kontynuowane w obowiązującej obecnie a uchwalonej w r. 1954 Konstytucji Chińskiej Republiki Ludowej. Konstytucja z r. 1954 w znacznie szerszym zakresie zajmuje się kwestią narodową i poza jednym artykułem, który podobnie jak Program Ogólny z r. 1949 mówi o równouprawnieniu wszystkich narodowości, prawie posługiwania się własnym językiem, rozwoju piśmienictwa, zachowania lub zmiany obyczajów⁷⁾. Rozbudowana została szeroko sprawa autonomii terytorialnej i samorządów grup narodowych. Zagadnieniom tym poświęcony jest rozdział V konstytucji, złożony z sześciu artykułów.

Zgodnie z tą konstytucją wyróżnia się w Chinach następujące jednostki o autonomii narodowej: rejonny autonomiczne, okręgi autonomiczne i powiaty autonomiczne⁸⁾. W ramach autonomicznych powiatów istnieć mogą jeszcze gminy narodowościowe.

Wszelkie narodowe jednostki autonomiczne, jak rejonny, okręgi i powiaty stanowią, jak mówi konstytucja, nieodłączną część Chińskiej Republiki Ludowej i jako takie wyłaniają własne organy samorządowe. Organy zaś samorządu: „...w rejonach autonomicznych, okręgach autonomicznych i powiatach autonomicznych wykonują funkcje terenowych organów administracji państwowej, określone w rozdziale 4 części II Konstytucji”⁹⁾.

Stąd wniosek, że wszystkie organy samorządowe w jednostkach o autonomii narodowej są lokalnymi organami władzy państwowej, podporządkowanymi na zasadzie centralizmu demokratycznego władzy centralnej. Zagadnienie narodowych organów samorządowych znajduje odzwierciedlenie również w jednym z artykułów ustawy o lokalnych zgromadzeniach przedstawicieli ludowych z 21 września 1954 r., która

⁵⁾ *Ibidem*, art. 52 i 53.

⁶⁾ *Ibidem*, art. 51.

⁷⁾ „Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej“, art. 3, Warszawa 1954.

⁸⁾ *Ibidem*, art. 53.

⁹⁾ *Ibidem*, art. 69.

powołuje się zresztą na uchwaloną w tym czasie nową konstytucję Chin. W ustawie tej czytamy m. in.:

„Zasady organizacji i pracy organów samorządowych autonomicznych rejonów, autonomicznych okręgów i autonomicznych powiatów są określone zgodnie z rozdziałem V, część II Konstytucji Chińskiej Republiki Ludowej“¹⁰⁾.

Konstytucja nie określa dokładnie form organów samorządowych, pozostawiając je inicjatywie i woli tej narodowości, która korzysta z autonomii w danym rejonie. Natomiast jeśli idzie o zakres kompetencji organów samorządu narodowego, to konstytucja wymienia je w sposób ogólny pozostawiając dokładniejsze sprecyzowanie ustawie. Kompetencje samorządów w rejonach, okręgach i powiatach autonomicznych, sprowadzają się wg konstytucji do:

1. Zarządzania finansami w ramach kompetencji ustalonych przez ustawę,

2. Organizowania zgodnie z systemem wojskowym oddziałów bezpieczeństwa publicznego w terenie,

3. Opracowywania wniosków w sprawach autonomii oraz innych przepisów i przedstawiania ich do zatwierdzenia Stałemu Komitetowi Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych¹¹⁾.

Jak widać z tego, najwięcej stosunkowo miejsca ze spraw narodowościowych poświęca konstytucja Ch. R. L. autonomii terytorialnej poszczególnych grup narodowych i powoływanych w związku z tym lokalnych organów władzy narodowej, a więc samorządu. Problem ten zgodnie z postanowieniami konstytucji jest regulowany w szczegółach przez odpowiednie ustawy i inne akty normatywne. Szczególnie jeden z nich wydany w sierpniu 1952 r. i obowiązujący do chwili obecnej ma specjalne znaczenie dla zagadnień narodowościowych. Jest to zarządzenie o wprowadzeniu regionalnej autonomii narodowej.

Wspomniane zarządzenie określa trzy typy autonomicznych rejonów narodowych, a mianowicie:

1. Rejony autonomiczne utworzone na terytorium zamieszkałym przez jedną mniejszość narodową.

2. Rejony autonomiczne utworzone na terytorium zamieszkałym przez jedną, dużą mniejszość narodową a posiadające w swych granicach tereny zamieszkałe przez inne drobne grupy narodowe, które również mają prawo do autonomii narodowej.

3. Rejony autonomiczne złożone z dwóch lub więcej jednostek autonomicznych, zamieszkałych przez różne grupy narodowe¹²⁾.

¹⁰⁾ „Organic Law of the Local People's Congresses and Local People's Councils of the People's Republic of China“, art. 2, Pekin 1955.

¹¹⁾ Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej, art. 70, Warszawa 1954.

¹²⁾ „General Programme of the People's Republic of China for the Implementation of Regional Autonomy for Nationalities“, art. 4, Pekin 1953.

O tym, czy te poszczególne jednostki mają przekształcić się w oddzielne rejony autonomiczne decyduje wola zainteresowanych narodowości i warunki miejscowe.

Wobec tego, że na terenach zaludnionych przez mniejszości narodowe mieszkają również Chińczycy, stanowiąc często większość w miastach, podczas gdy wieś zamieszkuje inna grupa narodowa, zarządzenie przewiduje włączenie miejscowości z ludnością chińską do rejonu autonomicznego¹³⁾. Jak widać z tego, ustawodawca, mając na celu jak najlepsze równouprawnienie wszystkich narodowości żyjących w Chinach i dostrzegając główne niebezpieczeństwo dla zrównania mniejszości narodowych w szowinizmie wielkocochińskim, zdecydował się na rozstrzygnięcie niektórych złożonych problemów raczej kosztem wielkiego narodu, niż małych grup narodowych.

Zarządzenie przewiduje istnienie rejonów różnych szczebli, zależnie od szeregu czynników, a mianowicie:

„Status administracyjny narodowego rejonu autonomicznego winien odpowiadać statusowi gminy (lub wsi), dzielnicy, powiatu, rejonu specjalnego lub wyższego szczebla, zależnie od liczby ludności, powierzchni i innych czynników“¹⁴⁾.

Skutkiem takiego zróżnicowania poszczególnych rejonów autonomicznych inaczej wygląda postępowanie prawne przy oznaczaniu granic, nadawaniu nazwy i statutu administracyjnego rejonu niższych szczebli, inaczej zaś ma się sprawa w wypadku rejonów od szczebla powiatu wzwyż. W wypadku pierwszym, decyzje zapadają na szczeblu wyższego o jeden stopień terenowego rządu ludowego, w drugim zaś wypadku ostateczna decyzja spoczywa w ręku Centralnego Rządu Ludowego.

Zarządzenie to, podobnie jak i Konstytucja Ch. R. L. powołuje się na centralizm demokratyczny w strukturze władz państwowych, a mianowicie:

„Autonomiczny organ narodowego rejonu autonomicznego zostaje powołany zgodnie z podstawowymi zasadami centralizmu demokratycznego i systemem zgromadzeń ludowych“¹⁵⁾.

Rozdział IV niniejszego zarządzenia, złożony z 11 artykułów jest nawiązaniem do 70 art. Konstytucji Ch. R. L. i dotyczy zakresu kompetencji organów władzy samorządowej w jednostkach o autonomii narodowej. Po stwierdzeniu, że forma i struktura organu w rejonie autonomicznym winna być ustalona zgodnie z życzeniami narodowości zamieszkujących dany rejon¹⁶⁾, zarządzenie omawia w dalszych artykułach zakres kompetencji narodowych organów władzy. Prawa te można ująć w następujące grupy:

¹³⁾ *Ibidem*, art. 5.

¹⁴⁾ *Ibidem*, art. 7.

¹⁵⁾ *Ibidem*, art. 11.

¹⁶⁾ *Ibidem*, art. 14.

1. Używanie w mowie i piśmie najbardziej rozpowszechnionego języka w danym rejonie,
2. podnoszenie kwalifikacji kadr rekrutujących się spośród narodowości danego rejonu,
3. przeprowadzenie wewnętrznych reform zgodnie z wolą większości i miejscowych działaczy, którzy cieszą się poparciem ludności,
4. zarządzanie finansami w ramach systemu ekonomicznego kraju,
5. podejmowanie właściwych kroków dla rozwoju w danym rejonie kultury, oświaty, sztuki i służby zdrowia,
6. organizowanie miejscowych oddziałów bezpieczeństwa i milicji w ramach ogólnopanstwowego systemu wojskowego,
7. specjalne funkcje i czynności pozostające w granicach postanowień organu wyższego szczebla¹⁷⁾.

Do zadań organu samorządu rejonu autonomicznego należy również wychowywanie poszczególnych grup narodowych i uczenie wzajemnego szacunku dla języka, kultury i zwyczajów innych narodowości. Dotyczy to głównie rejonów mieszanych, zaludnionych przez kilka narodowości.

Zarządzenie wymienia jeszcze swobody obywatelskie, których gwarancję dla wszystkich mieszkańców rejonu zleca organom samorządu narodowego. Są to: wolność słowa, przekonań, publikacji, zebrań i stowarzyszeń, korespondencji, wolność osobista, religii oraz procesji i demonstracji, jak również bierne oraz czynne prawo wyborcze¹⁸⁾.

Osobny rozdział VI Zarządzenia poświęcony jest zasadom podporządkowania organów samorządu narodowego terenowym rządom ludowym wyższego szczebla. Intencją ustawodawcy jest tu niewątpliwie podkreślenie nie tyle podległości organów autonomicznych władzom wyższego szczebla, co raczej zwrócenie uwagi tych ostatnich na odpowiedzialność, jaka na nich ciąży i na konieczność jak najszerzej pomocy, a nie komenderowania organami władzy rejonów autonomicznych. W rozdziale VI powyższego zarządzenia czytamy:

„Rządy ludowe wyższych szczebli winny szanować prawa do autonomii narodowych rejonów autonomicznych i pomagać im we wprowadzeniu tych praw w życie”¹⁹⁾.

W dalszym ciągu jest mowa o rozlicznych obowiązkach rządów ludowych wyższego szczebla wobec podległych im organów samorządowych rejonów autonomicznych, jak np.: pomoc w szkoleniu kadr spośród mniejszości narodowych, pomoc w rozwoju ekonomicznym, politycznym, kulturalnym itp.

¹⁷⁾ *Ibidem*, art. 15 do 24.

¹⁸⁾ *Ibidem*, art. 26.

¹⁹⁾ *Ibidem*, art. 30.

Osobny artykuł poświęca Zarządzenie problemowi zwalczania szowinizmu ze strony narodu stanowiącego w danej okolicy większość, jak również wąskiego nacjonalizmu ze strony mniejszych grup narodowych²⁰).

W postanowieniach końcowych jest m. in. mowa o konieczności zorganizowania autonomicznych rejonów w różnych częściach kraju, w których mniejszości narodowe żyją w skupiskach i istnieje powszechne życzenie tego rodzaju autonomii.

W wyniku wprowadzenia w życie powyższego zarządzenia zorganizowano do końca 1954 roku ok. 70 rejonów o autonomii narodowej o statusie administracyjnym powiatu lub szczebla wyższego. Liczba rejonów niższych szczebli jest o wiele większa. Proces tworzenia autonomicznych jednostek terytorialnych dla poszczególnych narodowości nie jest jeszcze zakończony. W ciągu roku 1954 np. w wielonarodowej prowincji Sinkiang utworzono 24 jednostki autonomiczne różnej wielkości i o różnym statusie administracyjnym. W ciągu dwóch lat: 1952—1954 utworzono w pñ.-wsch. Chinach 12 jednostek o autonomii narodowej, przeważnie na szczeblu powiatu. Proces tworzenia nowych jednostek autonomicznych w niektórych prowincjach trwa nadal.

Najdłuższe tradycje posiada Rejon Autonomiczny Mongolii Wewnętrznej, graniczący z ZSRR i Mongolską Republiką Ludową. Rejon ten zamieszkały jest nie tylko przez Mongołów, ale i przez Chińczyków, Jakutów, Koreańczyków, Hui i kilka innych narodowości. W ten sposób Mongołowie żyją w zwartej masie na terytorium trzech państw — podstawowa ich część zamieszkuje MRL, część na terenie ZSRR tworzy Buriato-Mongolską Republikę Autonomiczną, a pozostała część posiada własny rejon autonomiczny na terytorium Ch. R. L. Poza tym rejonem Mongołowie posiadają jednostki autonomiczne w prowincjach Kansu, Sinkiang i Czinghai.

Duży stosunkowo rejon autonomiczny posiadają Tybetańczycy na Wyżynie Tybetańskiej, poza tym jednak istnieją tybetańskie jednostki autonomiczne w pñ.-zach. prowincjach Czinghai i Kansu oraz w prowincji Seczuan i Sikang. Jednym z największych rejonów jest Tybetański Rejon Autonomiczny w południowej części prowincji Kansu o powierzchni ponad 50 000 km² i ludności z górą trzymilionowej.

W pñ.-wsch. części Chin znajduje się duży Koreański Rejon Autonomiczny. Założony w r. 1952 o ludności ponad 700 000 rejon ten graniczy ze Związkiem Radzieckim i Koreą i jest w porównaniu z innymi terenami autonomicznymi stosunkowo dobrze rozwinięty gospodarczo.

²⁰) *Ibidem*, art. 35.

Liczący ponad trzy i pół miliona naród Hui zamieszkuje kilka dzielnic kraju, stąd posiada kilka rejonów autonomicznych, z których czołowym jest rejon w prowincji Kansu.

Najliczniejszą z pośród mniejszości narodowych w Chinach jest naród Czuang zamieszkujący południową i zachodnią część Kwangsi i Yunnan. Tam też na granicy Wietnamu został zorganizowany już w roku 1952 wielki rejon autonomiczny obejmujący ok. 40 powiatów i liczący ponad 8 milionów mieszkańców. Rejon ten szczególnie zasobny w ryż cieszy się opinią bardzo dobrze zagospodarowanego.

Również i mniejsze grupy narodowe posiadają swe rejonu autonomiczne i tak np. istnieją: Rejon Autonomiczny Tai w zach. Yunnanie zamieszkały przez szereg grup narodowych jak Tai, Aini, Laku, Hui, liczący ok. 300 tysięcy mieszkańców, Rejon Autonomiczny Hani nad Rzeką Czerwoną z ludnością 400 000, Rejon Autonomiczny Lisu w prowincji Yunnan ze 120 000 mieszkańców. Rejon Autonomiczny Y w prowincji Sikang z ludnością przekraczającą 700 000 i wiele innych.

Cechą charakterystyczną autonomii terytorialnej w Chinach jest pragnienie uratowania odrębności narodowej najmniejszej nawet grupy narodowej, jeśli żyje ona w zwartej społeczności. Niewielki np. szczep Olunczun, trudniący się myśliwstwem, mimo, że liczy zaledwie 2000 ludzi, posiada własną narodową jednostkę autonomiczną. Większość tych małych grup narodowych to społeczeństwa b. zacofane i przez całe stulecia gnębione przez chińskich wielkorządców, dlatego też wszelka autonomia, możliwość posługiwania się swym językiem i zachowania zwyczajów, stanowi dla nich początek właściwego rozwoju narodowego.

Bardzo ważnym problemem autonomii narodowej jest zagadnienie rozwoju języka narodowego poszczególnych mniejszości. Niektóre mniejszości narodowe, jak: Tybetańczycy, Uighurowie, Mongołowie, Mandżurowie, Kazachowie czy Koreańczycy posiadają swe od dawna wykrystalizowane języki z własnym pismem i zasadami gramatyki a nawet literaturę. Inne grupy narodowe, jak Yi, Tai, Miao, Czuang, Kawa i Laku mają tylko prymitywne, niejednokrotnie nawet obrazkowe pismo znane na ogół tylko kapłanom. Szczególnie tym ostatnim grupom narodowym władza centralna udziela daleko idącej pomocy, oddział lingwistyczny Chińskiej Akademii Nauk przygotowuje dla nich projekty alfabetów itp.

Wobec ogromnej nierówności pod względem liczby, poziomu kulturalnego i gospodarczego poszczególnych mniejszości narodowych istnieje, rzecz prosta, niebezpieczeństwo i to w większym nawet stopniu niż w ZSRR, dominacji wielkiego narodu a więc narodu chińskiego nad małymi grupami mniejszościowymi lub też przewaga jednej, liczniejszej

czy lepiej rozwiniętej grupy nad słabszymi narodami żyjącymi w tym samym rejonie.

Aby temu zapobiec, wymienione zarządzenie określa skład narodowościowy organu władzy autonomicznej:

„Rząd ludowy w narodowym rejonie autonomicznym winien się składać głównie z członków narodowości lub grup narodowych korzystających z autonomii regionalnej, z udziałem odpowiedniej liczby członków innych mniejszości narodowych oraz Chińczyków mieszkających w tym rejonie”²¹⁾.

Intencją prawodawcy jest tu niewątpliwie chęć zapobieżenia ewentualności opanowania organu samorządowego przez mieszkających na terenie rejonu autonomicznego Chińczyków. Przykłady z praktyki potwierdzają tę intencję ochrony praw narodów małych wobec przewagi wielkiego narodu, bo np. w Tybetańskim Rejonie Autonomicznym w prowincji Czinghai, założonym pod koniec roku 1953, przewodniczący oraz pięciu spośród sześciu wiceprzewodniczących rządu autonomicznego, to Tybetańczycy. W Tybetańskim Rejonie Autonomicznym w prowincji Sikang, przewodniczący, trzech wiceprzewodniczących, 22 spośród 30 członków rady rządowej oraz 54 spośród 59 przewodniczących rad powiatowych, to również Tybetańczycy. W Rejonie Autonomicznym Hui w prowincji Hotung, założonym w r. 1954, przewodniczący i jeden wiceprzewodniczący (na dwóch) są narodowości Hui.

Chodzi tu po prostu o zapewnienie poszczególnym autonomicznym rejonom rządów ludzi pochodzących z danej narodowości a więc zasada autonomii terytorialnej jest wzmocniona zasadą przynależności narodowej ludzi sprawujących władzę w danym rejonie. Aby zapewnić faktyczne równouprawnienie narodów, władze chińskie nie cofają się, jak widać, nawet przed pewnego rodzaju „regulacją narodowościową” wymierzoną przeciw przewadze wielkiego rządzącego narodu. Sama bowiem tylko formalno-prawna autonomia terytorialna nie mogła by w chińskich warunkach zagwarantować rzeczywistego równouprawnienia i stwarzać by musiała ciągłe tendecje do zmajoryzowania mniejszości narodowych przez element rdzennie chiński tym bardziej, że różnice co do wielkości i poziomu kulturalnego są kolosalne na korzyść narodu chińskiego.

Zarządzenie o autonomii terytorialnej nie wyczerpuje jednakże problemów narodowościowych w prawodawstwie chińskim. Problemy te, szczególnie w Chinach złożone, są potraktowane przez organy prawodawcze z wielką uwagą i dokładnością. Ważnym dokumentem z tej dziedziny jest również wydane przez Centralny Rząd Ludowy w r. 1952

²¹⁾ *Ibidem*, art. 12.

zarządzenie o tworzeniu lokalnych, koalicyjnych rządów narodowościowych²²).

Obok bowiem autonomii terytorialnej, tworzenia różnego rodzaju rejonów autonomicznych, ustawodawstwo chińskie przewiduje w pewnych okolicach, szczególnie tam, gdzie mieszkają razem różne grupy narodowe zmieszane nawzajem, gdzie wraz z grupami mniejszości narodowych żyją w większej liczbie Chińczycy — tworzenie tzw. demokratycznych koalicyjnych rządów narodowościowych.

Zarządzenie powyższe powołując się na ducha polityki narodowościowej, znajdującego wyraz w pierwszej konstytucji Chin Ludowych z r. 1949, wymienia pięć możliwości tworzenia tego rodzaju rządów²³). Demokratyczne, koalicyjne rządy narodowościowe mogą być wg wspomnianego zarządzenia, tworzone w następujących jednostkach administracyjnych:

1. W prowincji, powiecie, rejonie specjalnym, mieście, dzielnicy lub gminie, gdzie Chińczycy stanowią przeważającą część ludności, podczas gdy mniejszości narodowe, ponad 10% ogółu mieszkańców.

2. W prowincji, powiecie, rejonie specjalnym, mieście, dzielnicy lub gminie, gdzie mniejszości narodowe stanowią poniżej 10% ludności miejscowej, lecz gdzie stosunki między różnymi grupami są tego rodzaju, że dotyczą różnych spraw administracji miejscowej.

3. Na terenie, gdzie współżyją z sobą dwie lub więcej mniejszości narodowe lecz nie istnieje jeszcze autonomiczna jednostka terytorialna.

4. W miejscowościach leżących na terenie rejonu autonomicznego, gdzie jednak Chińczycy żyją w szczególnie dużej liczbie.

5. W każdej innej miejscowości, gdzie dla specjalnych przyczyn zaistnieje realna potrzeba stworzenia rządu koalicyjnego, jeżeli wyrazi na to zgodę rząd wyższego szczebla.

Głównym celem tworzenia koalicyjnych rządów narodowościowych jest zagwarantowanie prawa mniejszości narodowych do odpowiednio równego udziału w lokalnych organach władzy państwowej.

Koalicyjne rządy narodowościowe są obok jednostek o autonomii terytorialnej drugą formą rozwiązywania kwestii narodowej wg leninowskiej zasady samostanowienia narodów. Sama zasada autonomii terytorialnej w warunkach chińskich nie mogła by zadawalająco rozwiązać problemów odrębności narodowej małych grup narodowych, żyjących na terenach mieszanych. Niejednokrotnie bowiem jest rzeczą bardzo trudną a nawet niemożliwą wyodrębnić terytorialnie przestrzeń zamieszkałą przez jedną

²²) *Decisions on Measures for the Establishment of Local Democratic-Coalitions Governments of Nationalities*, Pekin 1953.

²³) *Ibidem*, pkt. 1 do 5.

grupę narodową a na terenach zaludnionych przez kilka wspólnie żyjących grup mniejszości narodowych rozsiani są, szczególnie w miastach, Chińczycy, którzy stanowią element górujący pod względem gospodarczym i kulturalnym nad prymitywnymi i zacofanymi często tubylcami. W takiej sytuacji dla zabezpieczenia interesów tych słabo rozwiniętych mniejszości, tworzy się lokalny rząd koalicyjny, składający się z przedstawicieli wszystkich narodowości zamieszkujących dany obszar.

Stosunek lokalnych, demokratycznych, koalicyjnych rządów narodowościowych do jednostek o autonomii terytorialnej bywa różny. Na ogół pod jurysdykcją koalicyjnego rządu narodowościowego, znajduje się kilka rejonów autonomicznych. Może być jednak na odwrót, tzn. narodowy rejon autonomiczny wyższego szczebla, np. Rejon Autonomiczny Mongolii Wewnętrznej może na swym terytorium posiadać kilka lokalnych rządów narodowościowych niższych szczebli administracyjnych²⁴⁾.

Jak wynika z oficjalnych materiałów chińskich, koalicyjne rządy narodowościowe zdają egzamin w praktyce i na terenach mieszanych zapewniają wszystkim narodowościom zamieszkującym dany teren udział w lokalnych organach władzy na zasadzie proporcjonalności. Do czerwca 1952 r. powstało w całych Chinach ponad 200 tego rodzaju rządów²⁵⁾, a w chwili obecnej jest ich znacznie więcej.

Wymienione powyżej zarządzenie w sprawie tworzenia koalicyjnych rządów narodowościowych przewiduje w dalszym ciągu, że liczba delegatów każdej narodowości w konferencji przedstawicieli ludowych winna odpowiadać proporcjonalnie liczbie mieszkańców danej grupy narodowej, przy czym uwzględniać należy tu interesy nawet bardzo nielicznych grup mniejszości narodowych.

Obok tworzenia autonomicznych jednostek terytorialnych oraz koalicyjnych rządów narodowościowych, prawodawstwo Chin Ludowych zajmuje się również problemem znajdujących się w diasporze ludzi należących do mniejszości narodowych. Od wielu bowiem lat a nawet pokoleń mieszkają w różnych okolicach, przeważnie w miastach i miasteczkach, ludzie narodowości niechińskiej, którzy są pod każdym względem całkowicie związani z krajem, jego stosunkami gospodarczymi i politycznymi. Te rozproszone grupki a nawet poszczególne rodziny, to częstokroć kupcy ormiańscy czy żydowscy, handlarze obnośni lub rzemieślnicy tatarscy. W wielkich miastach chińskich żyje od szeregu pokoleń wielu Koreańczyków, Mongołów czy Tybetańczyków oraz ludzi należących do innych

²⁴⁾ Pisze o tym Li Wei-han, Przewodniczący Komisji dla Spraw Narodowych, w artykule pt.: *Some Questions Concerning Policy Towards Nationalities*, Pekin 1953.

²⁵⁾ Wg Liu Ke-ping: *Three Years of Successful Work China's Nationalities*, Pekin 1953.

grup mniejszościowych. Ludzie ci traktowani byli jak intruzi, pozbawiani niejednokrotnie praw politycznych i szykanowani. Wielu z nich kryło swe obcoplemienne pochodzenie, zatracalo powoli swe obyczaje narodowe, a nawet nieraz język. Nie byli oni cudzoziemcami chronionymi przez obce mocarstwa a równocześnie nie byli traktowani tak jak rdzenni Chińczycy. Jednakże znaczna ich część mimo ucisku narodowego zachowała własne przekonania i uczucia narodowe. Oczywiście, że tego rodzaju sytuacja sprzyjała jak najbardziej krzewieniu się nacjonalistycznej nienawiści i prowadziła do ostrych zadrażnień.

Polityka Rządu Ludowego w kwestii narodowej i realizacja socjalistycznej zasady równouprawnienia narodów, wpłynęła pobudzająco na te elementy mniejszości narodowych, które zaczęły teraz domagać się zabezpieczenia równości narodowej. Aczkolwiek ucisk narodowy został w Chinach zniesiony, to jednak są jeszcze tu i ówdzie tendencje do wielkocochńskiego szowinizmu i pewnej dyskryminacji tych nielicznych, żyjących w morzu żywiołu chińskiego członków mniejszości narodowych. To, że problem nacjonalizmu i dyskryminacji narodowościowej nie mógł zniknąć automatycznie z chwilą powstania państwa demokracji ludowej w r. 1949, jest całkiem zrozumiałe i znalazło wyraz w specjalnym zarządzeniu Rządu Centralnego z 22 lutego 1952 r. o ochronie praw do równości narodowej wszystkich rozproszonych grup mniejszościowych. Zarządzenie to powołując się na Konstytucję Chińskiej Republiki Ludowej z r. 1949 na tzw. Program Ogólny, zapewnia wszystkim mieszkającym w rozproszeniu członkom mniejszości narodowych te same prawa, którymi cieszą się Chińczycy zamieszkujący daną miejscowość, a mianowicie: wolność przekonań, słowa, publikacji, zebrań i stowarzyszeń, korespondencji, wolność osobistą, mieszkania, religii, procesji i demonstracji²⁶⁾.

Wobec odmawiania przez szereg lat mniejszościom narodowym równych praw politycznych z Chińczykami, prawodawca uznał za celowe podkreślić prawo tychże mniejszości do pełnego udziału w życiu politycznym kraju; w dalszym ciągu wspomnianego zarządzenia czytamy:

„Wszyscy żyjący w rozproszeniu członkowie mniejszości narodowych, posiadają zgodnie z ustawą czynne i bierne prawo wyborcze. W miejscowościach, gdzie liczba ich jest stosunkowo duża, władze miejscowe mogą podjąć właściwe kroki celem umożliwienia ich przedstawicielom wzięcia udziału w organach władzy państwowej. Władze miejscowe winny dopilnować, aby propozycje i opinie dotyczące mniejszości narodowych rozpatrywane były z taką uwagą, jak inne propozycje i opinie. Władze miejscowe winny szeroko konsultować się z przedstawicielami mniejszości narodowych w dotyczących ich specyficznych problemach“²⁷⁾.

²⁶⁾ *Decisions on the Protection of the Right of All Scattered National Minority People to National Equality*, pkt. 1, Pekin, 1953.

²⁷⁾ *Ibidem*, pkt. 2.

Dalsze punkty powyższego zarządzenia mówią o prawie członków rozproszonych grup mniejszościowych do zachowania lub zmiany obyczajów narodowych i wierzeń religijnych, wolności zawodu, posługiwania się własnym językiem w czasie postępowania sądowego, jak również przyznają im prawo do składania przed rządami lokalnymi skarg i zażaleń w razie naruszania praw do równości narodowej²⁸⁾.

Podczas gdy na terenach rdzennie chińskich mieszkają w rozproszeniu różne mniejszości narodowe, to na terenach 'autonomicznych na odwrót, wśród ludności mongolskiej, tybetańskiej czy innej, żyją w rozproszeniu Chińczycy, którzy w tej sytuacji stają się mniejszością w danej okolicy. Dlatego też ostatni, 8 punkt zarządzenia mówi, że:

„Postanowienia tego zarządzenia dotyczą zarówno członków mniejszości narodowych rozproszonych w rejonach autonomicznych innych mniejszości narodowych, jak również Chińczyków rozproszonych w tychże rejonach“²⁹⁾.

Polityka traktowania na równi wszystkich narodowości i grup narodowych doprowadziła w Chinach do wydania szeregu norm prawnych, które częściowo lub nawet w całości poświęcone są problemowi mniejszości narodowych.

Jedną z niewątpliwie najważniejszych spraw jest tu obok wydzielenia terytorialnego jednostek narodowych i nadania im autonomii, sprawa zapewnienia ludziom narodowości niechińskiej równych praw wyborczych z Chińczykami. Problem praw wyborczych w chińskim systemie dyktatury proletariatu jest z wielu względów zagadnieniem bardziej skomplikowanym, niż w ZSRR czy socjalistycznych krajach Europy. Wynika to z jednej strony ze struktury administracyjnej kraju i istnienia jednostek o autonomii narodowej (różnych szczebli), z drugiej strony z ogromnych różnic w poziomie gospodarczym i kulturalnym poszczególnych prowincji a nawet części prowincji. Aby zrozumieć szczególne trudności, na jakie napotyka ustawodawca na drodze równouprawnienia mniejszości narodowych z ludnością chińską w dziedzinie praw wyborczych, a co za tym idzie, wyjaśnić sobie nie całkiem dla czytelnika polskiego jasne metody rozwiązania niektórych problemów, trzeba koniecznie, choć ogólnie zaznaczyć się z chińskim systemem wyborczym.

Najogólniejsze postanowienia określające uprawnienia wyborcze obywateli znaleźć można w konstytucji. W części III dotyczącej podstawowych praw i obowiązków obywateli, czytamy:

„Wszyscy obywatele Chińskiej Republiki Ludowej, którzy ukończyli 18 lat niezależnie od narodowości, rasy, płci, zawodu, pochodzenia społecznego, wyznania, wykształcenia, stanu majątkowego i czasu zamieszkiwania w danej miejscowości, mają czynne i bierne prawo wyborcze. Wyjątek stanowią chorzy umysłowo i osoby, które na mocy orzeczenia sądu zostały pozbawione czynnego i biernego prawa

²⁸⁾ Ibidem, pkt. 3 do 7.

²⁹⁾ Ibidem, pkt. 8.

wyborczego. Kobiety mają równe z mężczyznami czynne i bierne prawo wyborcze³⁰⁾.

Z powyższego artykułu konstytucji wynika wyraźnie powszechny charakter prawa wyborczego. O tym, że zasada powszechności jest tu jednak ograniczona można wnioskować z innego artykułu konstytucji umieszczonego w części I pt.: Zasady Ogólne:

„...Państwo na podstawie obowiązujących ustaw, na określony czas pozbawia obszarników-feudalów i przedstawicieli kapitału biurokratycznego praw politycznych a jednocześnie zapewnia im możliwość istnienia, aby poprzez pracę wychowali się w nowym duchu i stali się obywatelami utrzymującymi się z własnej pracy“³¹⁾.

Tyle konstytucja. Sięgnijmy jednak do innych norm prawnych. Sprawę tę reguluje najdokładniej ustawa o ordynacji wyborczej, w której czytamy:

„Następujące osoby nie posiadają czynnego ani biernego prawa wyborczego:

1. Elementy należące do klasy obszarniczej, których status prawny nie uległ zmianie,
2. Kontrrewolucjoniści, którzy zostali pozbawieni na podstawie obowiązujących ustaw praw politycznych,
3. Inni, którzy zostali pozbawieni na podstawie obowiązujących ustaw praw politycznych,
4. Osoby chore umysłowo“³²⁾.

Z przytoczonych powyżej norm wynika, że zasada powszechności obowiązująca w systemach wyborczych większości państw współczesnych, jest w Chinach w pewien sposób ograniczona przez prawo. Konstytucja bowiem i ordynacja wyborcza wymienia grupy społeczne pozbawione czynnego i biernego prawa wyborczego. Ograniczenia te jednak nie mają, jak widać, charakteru narodowościowego lecz wyraźnie klasowy i w niczym nie naruszają zasady równouprawnienia narodów. Wydaje się, że ograniczenia te nie przekreślają również samej zasady powszechności wyborów, ponieważ liczba osób pozbawionych praw politycznych jest w skali ogólnej minimalna, a poza tym wg konstytucji to pozbawienie praw ma tylko charakter czasowy. Poza tymi ograniczeniami, które, jak stwierdzono, w skali masowej dotyczą tylko nielicznych osób, wybory poprzez ustalenie dolnej granicy wieku na 18 lat, zrównanie kobiet z mężczyznami (co w Chinach jest bez precedensu) oraz potraktowanie na równi wszystkich narodowości, mają naprawdę powszechny charakter.

Konstytucja Ch. R. L. w przeciwieństwie do konstytucji ZSRR, europejskich krajów socjalistycznych czy nawet wielu państw kapitalistycznych nigdzie nie wymienia klasycznych cech systemu wyborczego, jak: powszechność, równość, bezpośredniość i tajność, pozostawiając w tej dziedzinie szerokie pole poszczególnym ustawom i zarządzeniom. Na

³⁰⁾ Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej, art. 86, Warszawa 1954.

³¹⁾ Ibidem, art. 19.

³²⁾ „The Electoral Law of the People's Republic of China“, art. 5, Pekin 1953.

podstawie analizy tych norm prawnych trzeba stwierdzić, że nie wszystkie cechy występujące w konstytucji Polski czy ZSRR są do znalezienia w systemie wyborczym Chin Ludowych. Jeśli bowiem zasada powszechności niewątpliwie istnieje, choć mogą budzić zastrzeżenia pewne ograniczenia tejże zasady, to jeszcze bardziej dyskusyjnym wydaje się sprawa istnienia pozostałych zasad systemu wyborczego, tj. równości, bezpośredniości czy tajności.

Istnienie zasady równości nie wynika wprost z konstytucji, ale mówi o niej wyraźnie ordynacja wyborcza w następujący sposób:

„Każdy wyborca posiada tylko jeden głos”³³⁾.

Ta podstawowa zasada, stosowana również w chińskim systemie wyborczym, nie wyczerpuje jednak całkowicie problemu równości wyborów.

Jeśli idzie np. o ilość mieszkańców reprezentowanych przez jednego deputowanego, to tu zasada równości nie jest w pełni przestrzegana, gdyż miasta są uprzywilejowane wobec wsi. Liczba deputowanych wybieranych do Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych, tj. najwyższego organu władzy Ch. R. L. przez poszczególne prowincje opiera się na zasadzie: jeden deputowany na 800 tysięcy mieszkańców³⁴⁾, przy czym jeśli dana prowincja jest wyjątkowo słabo zaludniona, wybiera ona do Ogólnochińskiego Zgromadzenia co najmniej trzech delegatów. W ten sposób ustawodawca zagwarantował udział w najwyższym organie władzy, przedstawicielom prowincji o szczególnie małej liczbie ludności i w tym ostatnim wypadku, jeden deputowany reprezentuje mniejszą ilość mieszkańców niż 800 tysięcy.

Obok prowincji, własnych przedstawicieli wybierają miasta wydzielone i podporządkowane wprost Rządowi Centralnemu oraz wielkie ośrodki przemysłowe o ludności ponad pół miliona. Miasta te i ośrodki przemysłowe wybierają jednego deputowanego na 100 tysięcy mieszkańców a więc w porównaniu z prowincją, ciężar gatunkowy jednego głosu miejskiego jest ośmiokrotnie większy. To odstępstwo od klasycznej zasady równości wydaje się w tym wypadku uzasadnione, gdyż miasta przodują w wielkim procesie przebudowy ustroju ekonomicznego Chin, a wobec olbrzymiej przewagi liczebnej ludności wiejskiej ludność robotnicza miast byłaby przy pełnej zasadzie równości zmajoryzowana i bardzo słabo reprezentowana w najwyższym organie władzy. W okresie uprzemysłowienia szybko rośnie również i klasa robotnicza i odgrywa decydującą rolę w socjalistycznym przeobrażaniu ustroju. Stąd tego

³³⁾ *Ibidem*, art. 6.

³⁴⁾ *Ibidem*, art. 20.

rodzaju uprzywilejowanie przodujących miast kosztem ciągle jeszcze zacofanej lecz przeważającej liczebnie wsi.

Zasada równości w systemie wyborczym nie jest również sztywno przestrzegana w odniesieniu do mniejszości narodowych, bo podczas gdy łączna liczba deputowanych w Ogólnochińskim Zgromadzeniu Przedstawicieli Ludowych wynosi ok. 1200, to jak czytamy w rozdziale III ordynacji wyborczej:

„Mniejszości narodowe w całym kraju wybierają 150 przedstawicieli do Ogólnochińskiego zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych”³⁵⁾.

Liczba ta jest znacznie większa niż by to wynikało z liczby ludności należącej do różnych grup mniejszościowych, które stanowią w sumie 7% ludności Chin, liczba natomiast zastrzeżonych mandatów dla mniejszości narodowych stanowi ok. 12% wszystkich mandatów poselskich najwyższego organu władzy.

I w tym wypadku odejście od czystej zasady równości ma swoje uzasadnienie i pozostaje w zgodzie z marksistowską zasadą równouprawnienia narodów. Prawdziwe równouprawnienie bowiem zdaniem teoretyków chińskich nie może się ograniczyć jedynie do proporcjonalnej reprezentacji poszczególnych grup narodowych w organach władzy państwowej. Wskazana jest tu nawet pewna faworyzacja niewielkich i zacofanych narodowości kosztem narodu wielkiego, którego interesom ani pozycji nic nie może w tej sytuacji zagrozić. Wydaje się, iż takie postawienie sprawy jest zgodne z właściwie pojętym internacjonalizmem i poszanowaniem praw narodów małych.

Nie są również przejawem klasycznej zasady równości dalsze przepisy dotyczące armii i Chińczyków mieszkających zagranicą, w których czytamy:

„Ludowe Siły Zbrojne wybierają 60 przedstawicieli do Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych”³⁶⁾ oraz:

„Chińczycy mieszkający zagranicą wybierają 30 przedstawicieli do Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych”³⁷⁾.

Postanowienia te w warunkach chińskich posiadają logiczne uzasadnienie i nie wymagają szerszego omówienia.

Podobnie jak z wyborami do najwyższego organu władzy przedstawia się sprawa z wyborami do terenowych zgromadzeń przedstawicieli ludowych, gdzie obowiązuje zasada równości z pewnymi niewielkimi wyjątkami.

³⁵⁾ *Ibidem*, art. 21.

³⁶⁾ *Ibidem*, art. 22.

³⁷⁾ *Ibidem*, art. 23.

Jeśli idzie o zasadę bezpośredniości wyborów, to tu sprawa jest dość złożona. Trzeba jasno stwierdzić, że bezpośredniość w chińskim systemie wyborczym w zasadzie nie obowiązuje i odnosi się tylko do wyborów na najniższych szczeblach administracyjnych. Mówi o tym wyraźnie Konstytucja Ch. R. L.:

„Deputowani do zgromadzeń przedstawicieli ludowych prowincji, miast wydzielonych, powiatów i miast podzielonych na dzielnice wybierani są przez zgromadzenia przedstawicieli ludowych niższego szczebla. Deputowani do zgromadzeń przedstawicieli ludowych miast nie podzielonych na dzielnice, dzielnic miejskich, gmin, gmin narodowościowych, osiedli, wybierani są bezpośrednio przez wyborców.

Liczbę przedstawicieli do terenowych zgromadzeń przedstawicieli ludowych oraz tryb wyborów określa ordynacja wyborcza”³⁸⁾.

W tym duchu wypowiada się również ordynacja wyborcza, a mianowicie w rozdziale I, pkt. „Zasady Ogólne”, czytamy:

„Deputowani do Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych oraz deputowani do zgromadzeń przedstawicieli ludowych prowincji, powiatu lub miasta podzielonego na dzielnice, wybierani są przez zgromadzenia przedstawicieli ludowych odpowiedniego niższego szczebla. Deputowani do zgromadzeń przedstawicieli ludowych gminy, osiedla, dzielnicy miejskiej lub miasta nie podzielonego na dzielnice są wybierani bezpośrednio przez wyborców”³⁹⁾.

Jak z tego widać system wyborczy w Chinach Ludowych łączy w sobie zasadę wyborów bezpośrednich i pośrednich. Ta pierwsza zasada obowiązuje tylko na najniższych szczeblach administracyjnych, natomiast począwszy od szczebla powiatu wzwyż stosuje się wybory pośrednie. Pośredniość ta obejmuje kilka szczebli i tak idąc od dołu do góry można wyróżnić następujące fazy wyborów:

1. Wyborcy wybierają zgromadzenia przedstawicieli ludowych gmin, osiedli, miast nie podzielonych na dzielnice oraz dzielnic miejskich.

2. Zgromadzenia przedstawicieli ludowych gmin, osiedli i miast podporządkowanych powiatowi — wybierają deputowanych do zgromadzeń przedstawicieli ludowych powiatu.

3. Zgromadzenia przedstawicieli ludowych powiatów i miast wydzielonych podporządkowanych prowincji — wybierają deputowanych do zgromadzeń przedstawicieli ludowych prowincji.

4. Zgromadzenia przedstawicieli ludowych prowincji i miast wydzielonych podporządkowanych bezpośrednio Rządowi Centralnemu oraz autonomiczne jednostki narodowe podporządkowane wprost Rządowi Centralnemu — wybierają Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych.

³⁸⁾ *Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej*, art. 56, Warszawa 1954.

³⁹⁾ *The Electoral Law of the People's Republic of China*, art. 3, Pekin 1953.

W tych czterech fazach jedynie pierwsza ma charakter wyborów bezpośrednich, gdy sami wyborcy decydują o składzie organu władzy. Faza druga, trzecia i czwarta — to wybory pośrednie, w których niższy organ władzy bierze udział w wyborze deputowanych do organu o jeden szczebel wyższego aż wreszcie w ten pośredni sposób zostaje wyłoniony najwyższy organ władzy państwowej — Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych.

Jednostki o autonomii narodowej są traktowane tak samo, jak inne jednostki administracyjnego podziału kraju i zgromadzenia przedstawicieli ludowych w rejonach autonomicznych są wybierane bądź bezpośrednio (jeśli jest to jednostka autonomiczna na szczeblu gminy), bądź też w wypadku rejonu autonomicznego wyższego szczebla, wybory odbywają się pośrednio wg ogólnie przyjętych zasad. Ponieważ ustawa przyznaje mniejszościom narodowym z góry 150 miejsc w Ogólnochińskim Zgromadzeniu, powstaje problem odpowiedniego rozdziału tych mandatów narodowych. Zajmuje się tym szczegółowo specjalny rozdział IV ordynacji wyborczej i sprawę tę postaram się omówić na innym miejscu.

Obok jednostek administracyjnych w wyborach na specjalnych zasadach biorą udział jednostki wojskowe, które mają zagwarantowaną ustawowo pewną ilość miejsc w terenowych organach władzy różnych szczebli oraz 60 miejsc w Ogólnochińskim Zgromadzeniu. W wyborach do najwyższego organu władzy uczestniczy równolegle sześć różnych pionów, a mianowicie:

1. Zgromadzenia przedstawicieli ludowych prowincji — wybierają one jednego deputowanego na 800 tys. mieszkańców.
2. Zgromadzenia przedstawicieli ludowych miast wydzielonych i podporządkowanych wprost Rządowi Centralnemu — wybierają one jednego deputowanego na 100 tys. mieszkańców.
3. Zgromadzenia przedstawicieli ludowych miast przemysłowych podporządkowanych prowincji i liczących ponad pół miliona mieszkańców — wybierają one również jednego deputowanego na 100 tys. mieszkańców.
4. Zgromadzenia przedstawicieli ludowych jednostek administracyjnych mniejszości narodowych, podporządkowanych wprost Rządowi Centralnemu — uczestniczą one w podziale przyznanych mniejszościom narodowym 150 mandatów w Ogólnochińskim Zgromadzeniu, zależnie od liczby ludności danej grupy narodowej i innych czynników.
5. Ludowe Siły Zbrojne — mają zastrzeżone z góry 60 miejsc.
6. Chińczycy mieszkający zagranicą — mają zastrzeżone z góry 30 miejsc.

cieli ludowych powiatów i szczebli wyższych winny być przeprowadzane w głosowaniu tajnym" 40).

Jak z tego wynika, w wyborach władz na najniższych szczeblach, szczególnie w tych wypadkach, w których bezpośrednio głosują wyborcy, ustawodawca dopuszcza jawność wyborów. W warunkach chińskich przy bardzo różnym poziomie kulturalnym społeczeństwa, ciągle jeszcze dość znacznym analfabetyzmie, tego rodzaju odstępstwo od zasady tajności wydaje się w tych wypadkach zupełnie uzasadnione. Odstępstwo to ma często miejsce w wyborach do organu władzy autonomicznej jednostki narodowej na szczeblu gminy, gdyż stopień rozwoju kulturalnego wielu grup mniejszościowych jest szczególnie niski i przeprowadzanie tajnych wyborów w tych warunkach nie mogło by zdać egzaminu.

Jak widać z powyższych danych, stosowane w większości państw współczesnych zasady: powszechności, równości, bezpośredniości i tajności wyborów znalazły w chińskim systemie wyborczym częściowe tylko zastosowanie, nie mogły jednak wskutek wielu trudności, a szczególnie stosunkowo niskiego poziomu politycznego i kulturalnego części społeczeństwa zostać wprowadzone w życie w całej pełni. Niewątpliwie jednak, kiedy rozwój kraju na to pozwoli, odpowiednie normy chińskiego prawa ustrojowego zostaną w tym sensie zmienione, aby wybory stały się pod każdym względem jeszcze bardziej demokratyczne.

Z przytoczonych powyżej danych wynika również, że interesujący nas problem mniejszości narodowych został potraktowany z dużą troską o zabezpieczenie interesów tych małych i słabo rozwiniętych grup narodowych. Interesy te nie zostają w żadnym wypadku naruszone a nawet przeciwnie, można zaobserwować tendencje do pewnego uprzywilejowania mniejszości narodowych, np. przy interpretacji przez ustawodawcę zawartej w konstytucji zasady równości wyborów, gdzie liczba deputowanych mniejszościowych jest większa, niż odpowiedni odsetek, jaki stanowią w stosunku do ludności chińskiej poszczególne grupy narodowe.

Ordynacja wyborcza nie ogranicza się do ogólnego potraktowania spraw narodowych lecz poświęca temu zagadnieniu specjalny IV rozdział pt.: „Wybory wśród mniejszości narodowych” 41).

Głównym problemem przy uwzględnianiu interesów poszczególnych narodowości jest kwestia podziału przyznanych wg ordynacji wyborczej mniejszościom narodowym 150 mandatów w Ogólnochińskim Zgromadzeniu Przedstawicieli Ludowych. Sprawę tę reguluje ordynacja wyborcza w następujący sposób:

„Decydując o rozdziale 150 miejsc deputowanych, którzy mają być wybrani do Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych przez mniejszość

40) *Ibidem*, art. 55.

41) *Ibidem*, „Chapter IV, Elections among National Minorities“.

narodowe w całym kraju Centralny Rząd Ludowy winien wziąć pod uwagę ilość i rozmieszczenie ludności oraz inne czynniki dotyczące mniejszości narodowych.

Niezależnie od postanowień poprzedniego paragrafu, wyborcy należący do mniejszości narodowych, którzy zostali w inny sposób wybrani deputowanymi do Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych, nie są zaliczani do wymienionej uprzednio liczby⁴²⁾

Z powyższego postanowienia wynika, że w szczegółach sprawę rozdziału 150 miejsc pośród mniejszości narodowej pozostawia się Rządowi Centralnemu, dając mu ogólne wskazówki co do kryteriów, jakimi winien się posługiwać. Druga część artykułu zawiera dość ważną wzmiankę o możliwości wybrania deputowanych narodowości niechińskiej również w inny sposób niż na zasadzie autonomii terytorialnej, a więc np. wśród deputowanych wybranych w okręgu pekińskim czy szanghajskim mogą się znajdować ludzie pochodzący z grup mniejszości narodowych, wysunięci i wybrani przez wyborców Chińczyków, nie z powodu ich narodowości lecz innych walorów, np. wiedzy, zasług dla państwa itp. W takim wypadku deputowanych tych nie wlicza się do owych 150 miejsc przeznaczonych dla mniejszości narodowych. W ten sposób w Ogólnochińskim Zgromadzeniu zasiada nawet więcej deputowanych mniejszościowych, niż by to mogło wynikać z postanowień ordynacji wyborczej. W praktyce doszło do tego, że odsetek posłów narodowych w Ogólnochińskim Zgromadzeniu Przedstawicieli Ludowych jest prawie dwukrotnie wyższy, niż odsetek ludności niechińskiej w całym kraju, podczas gdy bowiem ludność należąca do rozmaitych grup narodowych stanowi ok. $\frac{1}{14}$ całej ludności Chin, deputowani narodowi stanowią ok. $\frac{1}{7}$ Ogólnochińskiego Zgromadzenia.

Tego rodzaju uprzywilejowanie mniejszości narodowych w systemie wyborczym, kosztem odejścia od klasycznej zasady równości wyborów ma miejsce i w dalszych postanowieniach chińskiej ordynacji wyborczej. Myślą przewodnią jest tu zabezpieczenie praw narodowości najmniejszych, gdyż zastosowana w tym kontekście zasada równości małej grupy narodowej wobec potężnego narodu chińskiego nie może opierać się jedynie na równości proporcjonalnej wynikającej ze stosunku ilościowego. Dlatego też ordynacja wyborcza przewiduje, że każda grupa narodowościowa winna mieć swego deputowanego w lokalnym zgromadzeniu przedstawicieli ludowych. Odnośnie tych najmniejszych ugrupowań narodowych, ordynacja wyborcza postanawia, co następuje:

„...Gdzie ogólna liczba ludności należącej do mniejszości narodowej skupionej w danej jednostce administracyjnej jest mniejsza, niż 10% ludności tejże jednostki, liczba osób reprezentowanych przez każdego z deputowanych może być odpowiednio niższa, niż liczba osób reprezentowanych przez jakiegokolwiek innego deputowa-

⁴²⁾ *Ibidem*, art. 24.

nego do lokalnego zgromadzenia przedstawicieli ludowych, lecz w zasadzie nie niższa, niż 1/2. Nawet jednak tam, gdzie liczba ludności jest wyjątkowo niska, mniejszość narodowa winna wybierać jednego deputowanego⁴³⁾.

Jeżeli np. ludność powiatu wynosi 200 tysięcy i jeden deputowany przypada na 1000 osób a ludność pewnej mniejszości narodowej w danym powiecie wynosi 15 tysięcy, wówczas jeden deputowany danej mniejszości przypada nie na tysiąc osób, lecz na mniejszą liczbę, nie mniejszą jednak niż na 500. W ten sposób dana grupa narodowa jest w lokalnym zgromadzeniu przedstawicieli ludowych reprezentowana silniej, niż by to wynikało z odsetku, jaki stanowi dana mniejszość w stosunku do ludności całego powiatu. Tego rodzaju odstępstwo od pełnej równości wyborczej i nadanie głosowi wyborcy należącego do narodowej mniejszości, większego niejako ciężaru a nawet umożliwienie pewnym grupom narodowym wyboru dwukrotnie większej liczby deputowanych, niż przysługuje to takiej samej liczbie wyborców chińskich — może mieć uzasadnienie logiczne i moralne tylko w stosunku do narodowości małych i dotychczas upośledzonych w rozwoju. Chodzi o to, aby poprawić realnie a nie tylko formalnie sytuację polityczną drobnych grup mniejszościowych i stąd tendencje w chińskim prawie ustrojowym do szczególnego uwzględniania interesów mniejszości narodowych.

Tam, gdzie mamy do czynienia z większymi skupiskami narodowymi, nie zachodzi ta szczególna potrzeba preferencji interesów mniejszości narodowych i można stanąć na stanowisku bardziej pełnego stosowania zasady równości w systemie wyborczym. Np. w prowincji Kwangsi, która liczy 20 milionów mieszkańców, ponad 8 milionów stanowią mniejszości narodowe, głównie ludność należąca do narodu Czuang. W tej sytuacji wszelkie uprzywilejowywanie mniejszości byłoby niewłaściwe i mogło by nawet w zasadniczy sposób naruszyć zasadę równości i poczucie sprawiedliwości. Gdyby bowiem w tym wypadku przyjąć zasadę, że jeden deputowany reprezentujący mniejszość narodową przypada na niższą o połowę liczbę mieszkańców, niż deputowany chiński (co jest możliwe, jeżeli dana grupa narodowa stanowi poniżej 10% ogółu ludności danej jednostki administracyjnej), doszłoby do tego, że 8 milionów niechińczyków prowincji Kwangsi, wybrałoby np. 160 deputowanych a 12 milionów ludności chińskiej mogłoby wybrać tylko 120 deputowanych.

Aby zapobiec takim nienormalnościom, ordynacja wyborcza przewiduje dalej, co następuje:

„...Gdzie ogólna liczba ludności należącej do mniejszości narodowej skupionej w danej jednostce administracyjnej, przekracza 10% ogółu ludności tejże jednostki, liczba osób reprezentowanych przez każdego z deputowanych winna być mniej

⁴³⁾ *Ibidem*, art. 27.

więcej równa liczbie osób reprezentowanych przez jakiegokolwiek deputowanego do lokalnego zgromadzenia przedstawicieli ludowych..."⁴⁴⁾).

Tego rodzaju zasada pewnego uprzywilejowania małych, stanowiących poniżej 10% ogółu ludności jednostki administracyjnej, narodowości i grup narodowych oraz zasada równego traktowania grup większych obowiązuje konsekwentnie w stosunku do wszystkich narodowości. Dotyczy to również autonomicznych rejonów narodowych, na terenie których żyje kilka mniejszości narodowych oraz obszarów zamieszkałych przez daną grupę narodową, pośród której żyją w niewielkiej liczbie Chińczycy. W takiej sytuacji, ci nieliczni w pewnej okolicy Chińczycy stanowią mniejszość w stosunku do mniejszości narodowej zamieszkującej dany rejon i w tym wypadku mogą korzystać z pewnych przywilejów ordynacji wyborczej.

Analogiczne przepisy dotyczące mniejszości narodowych żyjących w rozproszeniu i nie stanowiących nigdzie większych ugrupowań. Jak wynika z 30 art. ordynacji wyborczej, również w tym wypadku możliwy jest wyjątek od pełnej zasady równości na korzyść mniejszości, pod warunkiem, aby liczba danej narodowości reprezentowanych przez jednego deputowanego, nie była niższa niż $\frac{1}{2}$ liczby osób przypadających na jednego deputowanego — Chińczyka.

Intencją ustawodawcy w powyższych postanowieniach jest ochrona interesów n a j m n i e j s z y c h grup narodowych, przy zachowaniu podstawowych wymogów równego i powszechnego prawa wyborczego.

* * *

Z przytoczonych powyżej aktów normatywnych i uwag wynika, że sprawy narodowościowe zostały potraktowane z wielką uwagą i pieczołowitością przez władze Chin Ludowych. Jeśli mówi się o specyfice chińskiej drogi do socjalizmu czy szczególnych cechach chińskiego socjalistycznego modelu gospodarczego, to niewątpliwie uwagi te odnoszą się również do rozwiązywania kwestii narodowej w tym kraju. Realizując leninowskie zasady samostanowienia i równouprawnienia narodów wielkich i małych, prawo ustrojowe Chin Ludowych wykazuje również nie mało specyficznych cech w tym zagadnieniu. Rzecz prosta, że w zasadzie kierunek w rozwiązywaniu problemów narodowych jest w Ch. R. L. podobny jak w wielonarodowym Związku Radzieckim, a więc chodzi tu o równe prawa dla różnych narodów, jednak przy studiowaniu kwestii narodowej w Chinach dostrzec można sporo odrębności i własnych nie powtarzalnych gdzie indziej rozwiązań.

Te szczególne i typowe dla Chin cechy sprowadzić by można w tym zagadnieniu do następujących najważniejszych momentów:

⁴⁴⁾ Ibidem, art. 27.

1. W przeciwieństwie do ZSRR, który jest wg konstytucji:

„...państwem związkowym utworzonym na podstawie dobrowolnego zjednoczenia równouprawnionych, socjalistycznych Republik Radzieckich”⁴⁵⁾.

Chińska Republika Ludowa jest:

„...jednolitym państwem wielonarodowym”⁴⁶⁾.

Ze sformułowań tych wynikają dalsze konsekwencje, a mianowicie fakt, że w ZSRR istnieją różnego typu jednostki narodowe, przy czym najwyższe z nich, tj. republiki związkowe posiadają wg konstytucji suwerenność, w Chinach zaś mimo utworzenia również wielu typów jednostek o autonomii narodowej, konstytucja mówi tylko i wyłącznie o autonomii terytorialnej i prawnym podporządkowaniu jednostek autonomicznych wyższym organom władzy pod każdym względem. Brak więc w Chinach formalnie suwerennych czy nawet częściowo suwerennych narodowych jednostek terytorialnych, wszystkie rejony autonomiczne posiadają nadane im z góry statusy prawne, które odpowiadają szczeblom gminy, powiatu czy też wyższym jednostkom administracyjnym.

2. Z różnicy pierwszej wynika następna: oto w ZSRR wszystkie narody są określane wg prawa jako równe, żaden z nich, nawet naród rosyjski nie jest w konstytucji w jakiś sposób wyróżniony. W ten sposób tworzy się tezę o całkowitej równości narodów bardzo małych z narodem wielkim.

W Chinach prawodawca wyciąga wnioski z realnej sytuacji, nie kryjąc bynajmniej wyjątkowej roli największego spośród narodów Ch. R. L., tj. narodu chińskiego. Stąd też w stosunku do innych narodowości, konstytucja Ch. R. L., jak również inne ustawy i zarządzenia używają wielokrotnie (w przeciwieństwie do ZSRR), określenia — mniejszości narodowe.

3. Intencją ustawodawcy chińskiego jest w sprawach narodowościowych niewątpliwie ochrona wszelkich nawet najmniejszych grup narodowych, przy czym ochrona ich praw nie ogranicza się do formalnego, konstytucyjnego, zrównania ich z Chińczykami. Ustawodawca nie zadowala się utworzeniem jednostek autonomicznych lecz w poszczególnych aktach prawnych, pragnąc bronić małych mniejszości faworyzuje w pewnym stopniu narody małe wobec chińskiej większości, choćby nawet trzeba było odstąpić od pełnej zasady równości czy proporcjonalności.

4. W trosce o ludzi należących do mniejszości narodowych, ustawodawca chiński posunął się tak daleko, że wydał specjalne przepisy ma-

⁴⁵⁾ *Konstytucja ZSRR*, art. 13, Warszawa 1951.

⁴⁶⁾ *Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej*, art. 3, Warszawa 1954.

jące na celu ochronę praw i zwyczajów małych, rozproszonych grup narodowych, które żyjąc w „morzu” żywiołu chińskiego, z racji swego rozproszenia, nie mogą korzystać z autonomii terytorialnej. Ochrona i opieka nad tymi najbardziej narażonymi na wynarodowienie ludźmi idzie tak daleko, że również często przy wyborach daje się im większe uprawnienia, niż ludności chińskiej, np. jeden deputowany należący do tego rodzaju grupy mniejszościowej przypadać może na mniejszą o połowę liczbę osób, niż deputowany wybrany przez ludność chińską.

Ogólnie — należy stwierdzić, że równouprawnienie narodów jest realizowane w Chinach w pełni w duchu socjalistycznego internacjonalizmu, przy czym zasadą naczelną jest ochrona interesów narodów najmniejszych przy założeniu, że przewaga liczebna i kulturalna narodu wielkiego, jakim jest naród chiński, wymaga przeciwwagi w postaci specjalnego niejednokrotnie traktowania mniejszości narodowych.

Р Е З Ю М Е

Автор задался целью изложить и проанализировать разрешение национального вопроса по китайскому образцу социалистического государства и отражение этого разрешения в законодательстве Китайской Народной Республики.

Во вступительной части автор подчеркивает значение, которое получил в XX веке национальный вопрос, и указывает на две тенденции, которые можно заметить в современном мире: тенденции унификации и дифференциации в развитии отдельных народов. Надлежащее разрешение противоположностей между этими тенденциями имеет большое практическое значение. Вступительная часть работы содержит общие данные относительно численности отдельных национальных групп и тех провинций Китая, которые населены 40 миллионами национальных меньшинств.

В основной части своей работы автор занимается тремя вопросами:

1. вопросом территориальной автономии, а именно выделением в административном отношении районов, в которых живут в сплоченной массе национальные меньшинства,
2. вопросом небольших рассеянных национальных групп, живущих в разных провинциях Китая,
3. правом национальных меньшинств по китайскому избирательному праву.

Автор обсуждает соответствующие постановления двух конституций Китайской Народной Республики — так называемой Общей Программы 1949 г. и Конституции 1954 г. Затем анализирует законы и распоряжения, касающиеся введения региональной национальной автономии и структуры органов самоуправления в автономных местностях. Эта часть работы содержит фактические данные относительно отдельных автономных районов.]

Автор занялся вопросом рассеянных народных групп, живущих в разных частях Китая. Автор подчеркивает, что защита народных меньшинств Китая нашла острое выражение в национальной политике и специальных распоряжениях, которые охраняют эти небольшие группы от ассимиляции, а даже создают для них до известной степени привилегированное положение в отношении политических прав, например, предоставляют им право выбора собственного депутата при два раза меньшей численности избирателей по сравнению с, вообще установленной нормой.]

Вопрос национальных меньшинств получил свое разрешение в избирательной системе, а именно в выборах в высший орган власти К. Н. Р. и в местные органы власти. На основании конституции и избирательного закона автор приходит к следующему заключению.

Хотя европейские избирательные принципы, кроме принципа всеобщности, а именно принципы выборов равных, непосредственных и тайных осуществлены в Китае только частично, национальные меньшинства не только не терпят обиду, но, наоборот, можно считать, что существует неписанный принцип преференции интересов народных групп, в особенности мелких, по сравнению с китайским большинством, что проявляется хотьбы в факте, что процент национальных депутатов в Общекитайском Собрании Народных Представителей составляет 14,26 %, тогда как национальные меньшинства составляют в Китае только 7,13 % всего населения.

В заключительной части автор делает общие заключения и сравнивает разрешение национальных вопросов в К. Н. Р. и С. С. С. Р. Приходит он к заключению, что Китай, в разрешении вопроса национальных меньшинств, руководствуется ленинским принципом самоопределения народов, заботливо и усердно защищая права мелких национальных меньшинств. Стремление к осуществлению истинного равенства ведет иногда к нарушению на практике принципа равности или пропорциональности в пользу мелких меньшинств.

В отличие от С.С.С.Р., который является союзным государством, Китай—это монолитное, многонациональное государство.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser versucht in dieser Arbeit die Nationalitätenfrage in dem chinesischen Typ des sozialistischen Staates darzustellen und zu analysieren, in welchem Masse die Nationalitätenfragen in der Gesetzgebung der chinesischen Volksrepublik ihren Ausdruck gefunden haben.

In der Einleitung betont der Verfasser die Bedeutung, die die nationalen Probleme im XX. Jh. erfahren haben und unterscheidet zweierlei Tendenzen in der zeitgenössischen Welt, die Tendenz der Unifikation und die Tendenz der selbständigen, unabhängigen Entwicklung innerhalb der einzelnen Völker, wobei die richtige Lösung dieser Widersprüche eine wesentliche, praktische Bedeutung haben muss. In diesem Teil finden wir auch die allgemeinen Tatsachen, die die Grösse der einzelnen nationalen Gruppen betreffen und die chinesischen Provinzen, die von 40 Millionen nationaler Minderheiten bewohnt werden, charakterisiert.

In dem Hauptteil der Arbeit beschäftigt sich der Verfasser mit drei Fragen:

- 1) mit der territorialen Autonomie d. i. mit der administrativen Auscheidung der Gebiete, die in dichten Gruppen von den nationalen Minderheiten bewohnt werden,
- 2) mit den zerstreut in verschiedenen Provinzen Chinas lebenden Nationalgruppen,
- 3) mit dem Wahlrecht der nationalen Minderheiten innerhalb des allgemeinen chinesischen Wahlsystems.

Seine Betrachtungen eröffnet der Verfasser mit der Besprechung der betreffenden Artikel in den beiden Verfassungen der Chinesischen Volksrepublik, der vom 1949, dem so genannten „Allgemeinen Entwurf“ und der Verfassung vom 1954. Dann geht der Verfasser zu der eingehenden Analyse der Gesetze und der Vorschriften über, die die Einführung der regionalen, nationalen Autonomie und die die Schaffung von Selbstverwaltungsorganen in den autonomen Gebieten betreffen. Ausser der Analyse der Rechtsnormen enthält dieser Teil der Arbeit eine Reihe von Tatsachen, die sich auf die besonderen autonomen Gebiete beziehen.

Neben den Fragen der territorialen Autonomie erörtert der Verfasser das Problem der zerstreut in verschiedenen Gebieten des Landes lebenden nationalen Gruppen und stellt fest, dass der Schutz dieser Minder-

heiten in der Chinesischen Volksrepublik durch die besonderen Verordnungen und die nationale Politik so weit gediehen ist, dass die Minderheiten gewissermassen politisch sogar als privilegiert erscheinen, indem man ihnen ermöglicht eigene Abgeordnete zu wählen, selbst bei zweimal niedrigerer Zahl der Wählerstimmen als sonst.

Im weiteren Verlauf der Arbeit wird die nationale Minoritätenfrage auf Grund des Wahlsystems in das höchste Regierungsorgan der Chinesischen Volksrepublik und die lokalen Regierungsorgane besprochen. Auf Grund der Verfassungsbeschlüsse und des Wahlgesetzes kommt der Verfasser zu der Einsicht, dass mit der Ausnahme von dem Grundsatz des allgemeinen Wahlsystems andere Wahlgrundsätze, die in den europäischen Ländern vorkommen, wie Wahlgleichheit, Unmittelbarkeit, Geheimnis, und die in China nur teilweise realisiert werden, die nationalen Minderheiten keineswegs im chinesischen Wahlsystem benachteiligt werden, dass man eher von nicht geschriebener Privilegierung der Interessen der nationalen Minderheiten, besonders der kleinsten im Verhältnis zu der chinesischer Majorität sprechen kann, was z. B. in der Tatsache zu sehen ist, dass der Prozentsatz der nationalen Abgeordneten in der chinesischen Volksversammlung ca 1/7 beträgt, während die nationalen Minderheiten nur 1/14 der ganzen Bevölkerung ausmachen.

In dem abschliessenden Kapitel sucht der Verfasser gewisse allgemeine Folgerungen zu ziehen und vergleicht die Lösung dieser nationalen Probleme in der Chinesischen Volksrepublik mit der in der Sowjetunion. Er findet, dass die Chinesen in der Regelung der nationalen Fragen die Leninschen Grundsätze von der Selbstverwaltung der Nationen befolgen, wobei sie weitgehende Sorgfalt und reelles Wohlwollen im Schutz der Minderheitsrechte an den Tag legen. Das Bestreben, wahre Gleichberechtigung einzuführen, erscheint hie und da in der Praxis als Verletzung der Gleichheit oder des richtigen Verhältnisses zugunsten der kleinsten Nationen.

Ausserdem im Gegensatz zu der Sozialistischen Sowjetunion, die Union der sozialistischen Sowjetrepubliken ist, ist China ein einheitlicher, vielnationaler Staat.